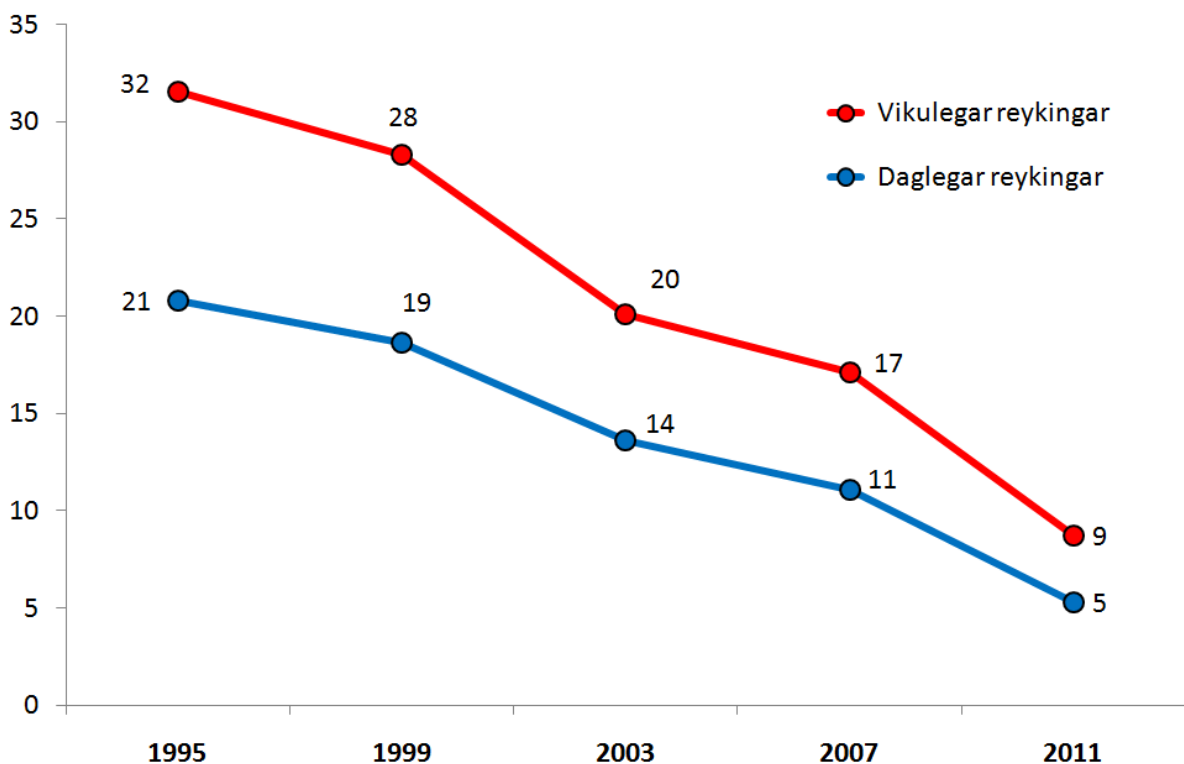

Mikið dregur úr tóbaksreykingum unglinga

Samkvæmt niðurstöðum evrópsku vímuefnarannsóknarinnar ESPAD 2011 hafa tóbaksreykingar 15–16 ára minnkað mikið á síðustu sextán árum. Árið 1995 reyktu 32% unglinga á þessum aldri vikulega og 21% þeirra reykti daglega. Árið 2011 var hlutfall unglinga sem reykti vikulega komið niður í 9% en hlutfall daglegra reykinga í þessum hópi var 5%.

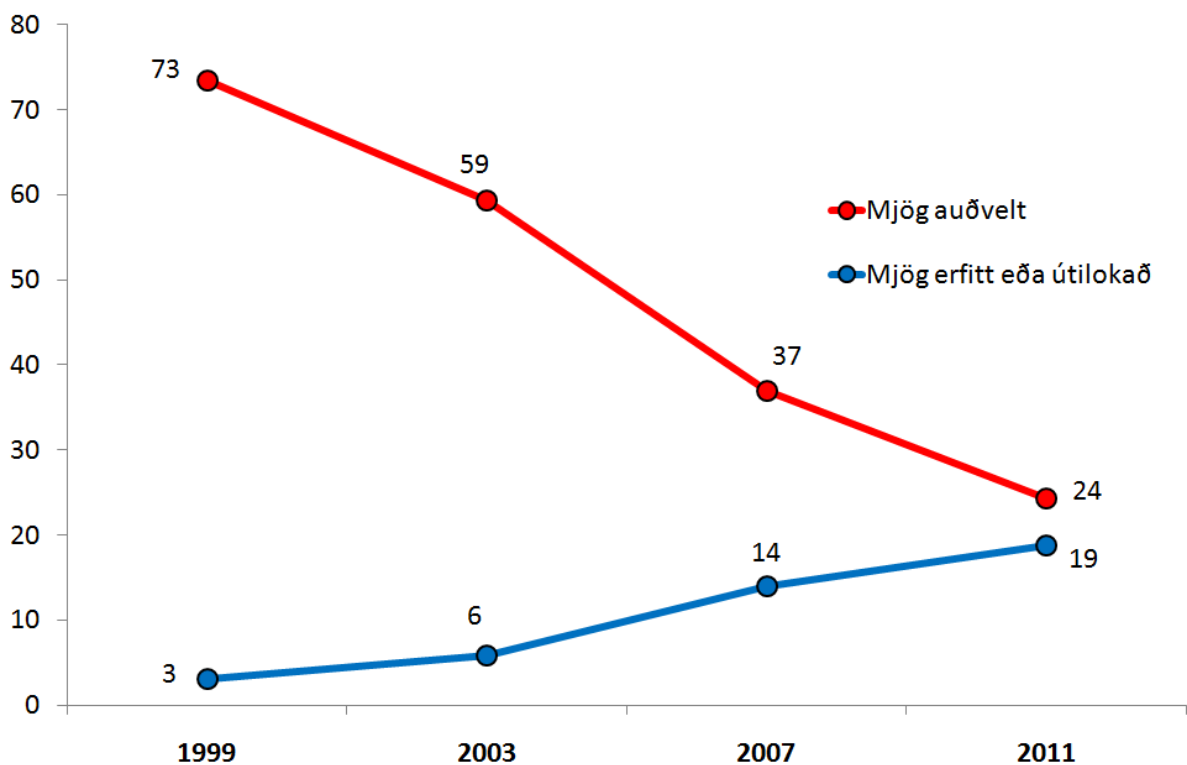

Hlutfall nemenda í 10. bekk sem reyktu sígarettur vikulega eða daglega

Árið 1995 reykti því þriðji hver nemendi í 10. bekk vikulega og fimmti hver daglega en árið 2011 reykti tíundi hver nemenda vikulega en tuttugasti hver reykti daglega. Haldi þróun síðustu sextán ára áfram næstu fjögur árin munu tóbaksreykingar nánast heyra sögunni til meðal íslenskra unglinga þegar næsta umferð ESPAD rannsóknarinnar fer fram vorið 2015.

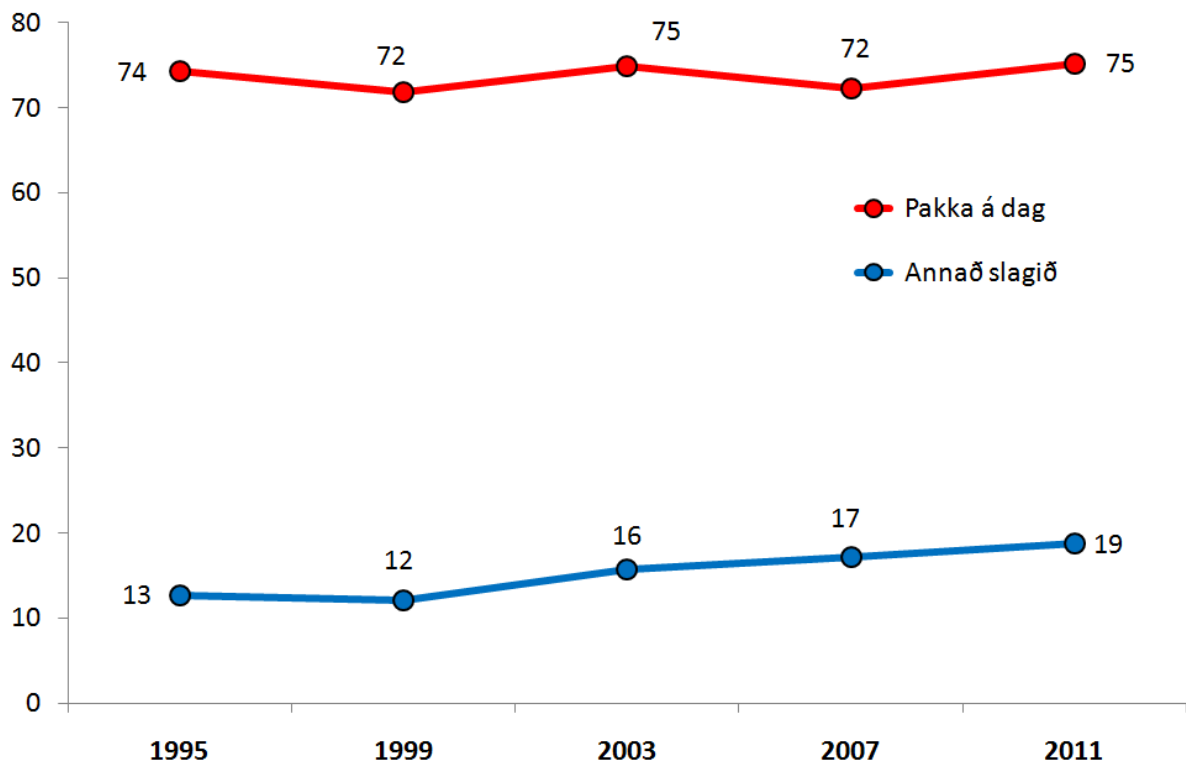
Aðgengi 15–16 ára unglunga á sígarettum mælist jafnframt mun minna en áður. Fyrst var spurt að því í annari umferð ESPAD rannsóknarinnar árið 1999 hversu auðvelt eða erfitt væri fyrir unglunga að verða sér úti um sígarettur. Það ár töldu 3% unglunganna að það væri erfitt eða útilokað fyrir þá að verða sér úti sígarettur ef þau vildu en 73% að það væri mjög auðvelt. Vorið 2011 töldu hins vegar 19% að það væri erfitt eða útilokað en 24% að það væri mjög auðvelt.

Á tólf ára tímabili hefur því aðgengi unglunga að tóbaki breyst frá því að þrír af hverjum fjórum unglingum telji mjög auðvelt að nálgast sígarettur niður í um einn af hverjum fjórum. Með sama hætti hefur hlutfall þeirra sem telja erfitt eða útilokað að útvega sér sígarettur hækkað úr einum af hverjum 33 í einn af hverjum fimm nemendum í 10. bekk grunnskóla.

Hlutfall nemenda í 10. bekk sem telja mjög auðvelt eða mjög erfitt/útilokað að verða sér úti um sígarettur ef þau vildu

Hins vegar hafa viðhorf unglunga til skaðsemi reykinga lítið breyst á tímabilinu 1995–2011. Árið 1995 töldu 74% nemenda í 10. bekk að það væru mikil hættu á því að fólk skaðði sig á því að reykja pakka af sígarettum á dag en árið 2011 var þetta hlutfall 75%. Þetta hlutfall hefur verið afar stöðugt á því tímabili sem ESPAD rannsóknin nær til.

Hlutfall nemenda í 10. bekk sem telja mikla hættu á því að fólk skaði sig á því að reykja annað slagið eða pakka á dag

Viðhorf unglunga til skaðsemi þess að reykja annað slagið eru hins vegar mun mildari en hafa þó harðnað nokkuð á síðari árum. Árið 1995 töldu 13% nemenda í 10. bekk miklar líkur á því að fólk skaðði sig á því að reykja annað slagið en árið 2011 var það hlutfall komið í 19%.

Miklar breytingar hafa orðið á tóbaksreykingum íslenskra unglunga á síðustu sextán árum. Árið 1995 reykti stór hluti nemendahópsins í 10. bekk daglega en árið 2011 var slíkt orðið næsta fátítt og aðgengi nemenda að sígarettum hafði minnkað að sama skapi. Viðhorf nemenda til skaðsemi reykinga hafa hins vegar tiltölulega lítið breyst á þessu tímabili.

European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs – ESPAD

Evrópska vímuefnarannsóknin ESPAD nær til 15-16 ára unglunga í flestum löndum Evrópu á fjögurra ára fresti. Meginmarkmið rannsóknarinnar er að safna gögnum um neyslu unglunga á áfengi, tóbaki og ólöglegum vímuefnum og byggir Evrópusambandið til dæmis mat sitt á breytingum á vímuefnaneyslu unglunga í Evrópu að mestu leyti á niðurstöðum ESPAD. Rannsóknin hófst árið 1995 og fór fimmta umferð hennar fram vorið 2011. ESPAD rannsóknin er unnin að tilstuðlan Evrópuráðsins og Upplýsingamiðstöðvar Evrópusambandsins um vímuefnamál. Stjórnandi alþjóðlegu rannsóknarinnar er Björn Hibell forstjóri Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning í Stokkhólmi en í einstökum löndum annast sjálfstæðir hópar rannsóknarmanna við háskólastofnanir söfnun og úrvinnslu gagna. Alþjóðlegar skýrslur verkefnanna eru að jafnaði gefnar út átján mánuðum eftir fyrirlögn og samhliða því sérstakar skýrslur um stöðu íslenskra unglunga í alþjóðlegu ljósi. Alþjóðlegar niðurstöður ESPAD 1995–2007 eru aðgengilegar á heimasíðu verkefnisins (www.espad.org) en alþjóðlegur samanburður ársins 2011 mun birtast árið 2012.

Rannsóknasetur forvarna við Háskólann á Akureyri

Rannsóknasetur forvarna við Háskólann á Akureyri sér um framkvæmd og úrvinnslu ESPAD rannsóknarinnar á Íslandi, en setrið hefur jafnframt umsjón með alþjóðlega rannsóknaverkefninu Health Behaviours in School Aged Children (HBSC) sem unnið er á vegum WHO. Ísland hefur átt aðild að ESPAD verkefninu frá upphafi og tekið þátt í öllum fimm umferðum verkefnisins. Alþjóðlegur gagnabanki ESPAD er jafnframt starfræktur á vegum Rannsóknaseturs forvarna í samstarfi við alþjóðlegu verkefnisstjórnina í Stokkhólmi. Gagnabankinn geymir upplýsingar um breytingar á vímuefnaneyslu evrópskra unglunga frá 1995 til 2011 og þá þætti sem skýrt geta mun á þróun mála milli einstakra landa og svæða innan Evrópu. Fjöldi fræðimanna víðsvegar um Evrópu vinnur nú að úrvinnslu þessara gagna og hafa niðurstöður þeirra birst í helstu fræðitímaritum á þessu sviði á alþjóðavettvangi. Þóroddur Bjarnason prófessor við Háskólann á Akureyri hefur stýrt íslenska hluta ESPAD frá árinu 1995 og situr jafnframt í framkvæmdastjórn alþjóðlega verkefnisins. Hann veitir allar frekari upplýsingar um niðurstöður ESPAD, í tölvupósti thoroddur@unak.is eða í síma 661 6099.